

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע קרח תשפ"ב

וַיֵּרָץ אֶל תּוֹף הַקֶּהֱלֹ – מה זה מלמד?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

התורה מדגישה פעמיים רבות את השורש **קֶהֱלֹ**, בסיפור מחלוקתו של קרח. הדבר בולט מאוד בהנגדה של **מתוף הקֶהֱלֹ** מול **אֶל תּוֹף הַקֶּהֱלֹ**, ננסה להסביר מה המסר? קרח ועדתו נקהלו על משה ואהרון וערערו על מנהיגותם:

"וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב לָכֶם פִּי כֹל הָעֵדָה כָּל־שֵׁם יִקְוֶה וּבְתוֹכְכֶם יִקְוֶה וַיִּמְדוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קֶהֱלֹ וְקִיָּוָה" (במדבר ט"ז א).

בשלב השני קרח מקהיל עליהם את כל העדה:

"וַיִּקְהָלוּ עֲלֵיהֶם קִרַח אֶת כָּל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד" (שם, שם יט).

משה מציל את עם ישראל מכילוי, האדמה פתחה את פיה ובלעה אותם. הכתוב מסכם:

"וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וְתַכְסֵּי עֲלֵיהֶם הָאֶרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹף הַקֶּהֱלֹ" (שם, שם לג).

למחרת העדה מלינה על משה ואהרון ונקהלת עליהם: **"וַיְהִי בְּהַקְהִיל הָעֵדָה עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן" (שם, י"ז ז).** סכנת הכליה שוב מרחפת באוויר, משה מרגיש שהזמן דוחק והוא מצווה על אהרון:

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קִטְרֹת וְהוֹלֵךְ מִקֶּדֶם אֶל הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי יָצָא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְקִוֶּה הַחַל הַנִּגְנָף" (שם, י"ז ז).

אהרון נענה מיד: **"וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיֵּרָץ אֶל תּוֹף הַקֶּהֱלֹ וְהִגִּיד הַחַל הַנִּגְנָף בְּעַם וַיִּתֵּן אֶת הַקִּטְרֹת וַיְכַפֵּר עַל הָעָם: וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמָּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֵר הַמִּגְפָּה" (שם, שם י"א ג).**

קרח ועדתו אבדו **מתוף הקֶהֱלֹ**. חז"ל נחלקו עד כמה חמור היה עונשם? לפי התוספתא, בדעת רבי עקיבא, עוונם היה כל כך חמור שהם איבדו גם את העולם הבא שלהם. לדעת ר' יהודה בן פתירא הם אבדו רק מן העולם הזה (סנהדרין פרק י"ג ה"ט).

באבות דרבי נתן מצאנו הגדרה אחרת: **"קרח ועדתו לא חיין ולא נידונין שנאמר 'וְתַכְסֵּי עֲלֵיהֶם הָאֶרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹף הַקֶּהֱלֹ" דברי רבי אליעזר. אומנם, גם רבי אליעזר מודה שלעתיד לבא – לעולם הבא, הם יעלו. כך מבואר במסכת סנהדרין (דף קח ע"א): "רבי אליעזר אומר: עליהם הוא אומר 'ד' ממית ומחיה מוריד שאול ויעלי' (תפילת חנה שמו"א ב' ו)..."**

לכולי עלמא, קורח ועדתו הוציאו עצמם מהכלל – מקהל ישראל, לכן הם אבדו. עומק האבדון תלוי בדעות השונות. לעומתם, אהרון הכהן שאיבד את שני בניו, בניסיון להקטיר קטורת, איננו מהסס. וכשיש צורך, הוא ממחר להתחבר עם כלל ישראל, ורץ **אֶל תּוֹף הַקֶּהֱלֹ**. כך מסמן אהרון לדורות הבאים מהי מנהיגות, מסירות נפש עבור כלל ישראל. המדרש מתאר זאת כך: **"בשעה שיצא הקצף מלמעלה לחבל שונאיהם של ישראל (בלשון סגי נהור), וכיון שראה משה אמר לו מה אתה עומד 'קח את המחיתה ותן עליה אש' (שם י"ז יא): אמר אהרון למשה אחי אתה רוצה להרגני, בני מפני שהקריבו לפנינו אש מן הדיוט נשרפו, שנאמר 'ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם' (ויקרא י"א), מה כתיב בתריה, 'ותצא אש מפני ה' ותאכל אותם' (שם, שם ב), ואתה אומר לי קח את המחיתה?! אמר לו משה לך עשה מהרה, שנאמר 'והולך מהרה'... (במדבר י"ז יא), כיון ששמע אהרון כך (הבין שמדובר בפיקוח נפש של הציבור), אמר אפילו אני מת על ישראל (כדי להציל את עם ישראל) איני מתאחר, מיד ויקח אהרון כאשר דבר משה וַיֵּרָץ אֶל תּוֹף הַקֶּהֱלֹ (שם שם י"ב), הלך בשביל ישראל" (מדרש אגדה (בובר) ויקרא פרק ח פסוק ב).**

מדברי המדרש קיבלנו שיעור חשוב בהנהגה, מי הוא המנהיג האידאלי? מי שרץ **אֶל תּוֹף הַקֶּהֱלֹ**, שם את ענייניו האישיים בצד ומתחבר לכלל ישראל, בדרך זו הוא גם מאחד אותם. זאת, לעומת קורח, שעליו ועל עדתו נאמר **וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹף הַקֶּהֱלֹ**. מסכם את הדברים בעל הכלי יקר על פרשתנו: **"לכך נאמר ויאבדו מתוך הקהל, מתוך שרצה ד' שיהיו כל ישראל בקהילה אחת ובאגודה אחת... והמה (קרח ועדתו) לא רצו בזה, על כן נאבדו..."**

הבה נתפלל כי נזכה להנהגה שתאחד את כל חלקי האומה ותרץ **אֶל תּוֹף הַקֶּהֱלֹ**.

לְעִילּוֹי זְשֵׁמַת

<p>לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p> <p>גב' נועה רבקה בת מלכה ברכה ומשה</p> <p>הרב שמואל כהן שבט תשפ"א</p> <p>מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב</p> <p>לע"י דוד צבי טרשנסקי בן יצחק ז"ל ונעמי הי"ו. נלביע כ"ח באייר</p>	<p>מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א</p> <p>הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלביע כ"א באדר א' תשע"ד</p> <p>גב' צפורה בת יונה דונייך נלביע י"ב אדר א'</p> <p>מר יחזקאל וגב' חנה צדיק אייר תשע"ו / סוכות תשפ"א</p> <p>הרב ראובן וחיה לאה אברמן כ" בתשרי תשע"ו / כ" בתשרי תשפ"ב</p>	<p>הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א</p> <p>הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב</p> <p>מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א</p> <p>חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט</p> <p>הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ" בתשרי תשפ"ב</p>	<p>הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב</p> <p>גב' גילי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב</p> <p>מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד</p> <p>ר' מאיר וגב' שרה ברקפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)</p> <p>ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב</p>	<p>מר שמואל וגב' אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב</p> <p>הרב אשר וגב' סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף</p> <p>ר' אליהו כרמל וגב' מלכה טוביב כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט</p>
--	--	--	---	--

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5379626 פקס: 02-5371485

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חֵמְדַּת שְׁנַת הַשְּׁבַע

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

השפעת יצירת תנאים מלאכותיים על חובת הביעור

בשבוע שעבר העלנו את השאלה אם החידושים בתחום החקלאות המאפשרים גידול פירות וירקות שלא בעונתם משפיעים על חובת הביעור. כלומר, כיום, בעזרת פיתוחים מדעיים ניתן לגדל במשך רוב השנה פירות וירקות, ללא הגבלה עונתית. האם מציאות זו שאנו יוצרים משנה את חובת הביעור? כפתיחה לכך, שאלנו מהו הדין אם פירות של זן מסוים מהשנה השמינית קיים עוד לפני שפירות השנה השביעית כלו. החזון איש הוכיח שהתשובה לכך היא לא: אם הזן הקיים בשדה הוא פירות שמינית, אין זה דוחה את החובה לבער את פירות השביעית שבבית.

כעת נשוב לשאלה העיקרית: האם החידושים בתחום החקלאות המאפשרים גידול פירות וירקות שלא בעונתם משפיעים על חובת הביעור?

התוספתא (שביעית פרק ז הלכה יז) דנה בשאלה אם ירקות בית השלחים דוחים את הביעור. "בית השלחים" אלו שדות שלא יתנו את יבולן ללא השקאה מרובה, התלויה בהשקאה אנושית. ישנה מחלוקת מהי הגרסה הנכונה – "אוכלין" או "אין אוכלין". כלומר – האם יבול השדות הללו דוחה את הביעור?

הראי"ה קוק גורס "אין אוכלין". מדוע? מפני שיבול זה לא יתקיים ללא התערבות אנושית. מסקנת הרב קוק היא שיבול שלא יצמח ללא התערבות אנושית אינו דוחה את הביעור.

במשנה (שביעית פרק ט משנה ד) ישנה מחלוקת אם אוכלים על השמור. לכאורה גם כאן השאלה דומה: האדם מייצר מצב שאינו טבעי בו הפירות משתמרים, שהרי לולא שמירתו הפירות היו כלים!

הגרש"ז אומר שהדברים שונים. בית השלחים אלו שדות שלא התערבות אנושית, היבול לעולם לא היה גדל. לעומת זאת, השמור הוא מצב בו היבול צומח באופן טבעי לחלוטין. יבול זה היה כלה לולא מניעת כילוים, וכמובן שאסור לשמור את היבול ולמנוע מכך שאחרים יקחו אותם. אך השאלה איננה אם שמירת הפירות הייתה מותרת, אלא אם הפירות טבעיים. אמנם בשמירת היבול האדם עבר על איסור, אך אין זה קשור לשאלת טבעיות השימור של הפרי. מבחינת מנגנוני הטבע, הפרי השתמר באופן טבעי. לכן השמור כן מעכב את הביעור.

לכן מסיק הגרש"ז – מה שאינו מעכב את הביעור הוא יבול שגדל מכוח יצירת תנאים חקלאיים שאינם טבעיים. במשנת יוסף מפקפק בכל הנחת העבודה של האחרונים הללו. נניח שבשנת השביעית הבאה יהיו תנאי מזג אוויר חריגים לחלוטין, והיבול יגדל וישתמר לזמן רב מהרגיל. האם נאמר שזהו מצב בלתי טבעי ולכן יבול זה אינו מעכב את הביעור? נניח שבני האדם ישפיעו על האקלים, ומשך זמן קיום הפירות ישתנה. האם נאמר שבכל זאת יש להיצמד למצב "הטבעי", לפני ההשפעה האנושית על תנאי האקלים? ובכלל, מהי הסברא שיבול שמושפע מפעולה אנושית יהיה שונה מיבול שגדל בתנאים "טבעיים"?

לכן המשנת יוסף מגדיר אחרת: נדמיין את עולם החקלאות הקדום. אין ספרות מסודרת, אין מחקרים מסודרים. כל חקלאי מנסה לגדל ולטפח לפי הבנתו. מסתבר שבשדות שונים יהיו הצלחות שונות, הרבה ניסוי וטעייה. במצב שכזה, לא ניתן לומר: בשדה פלונית, פלוני מצליח להפיק פרי מסוים ששורד לזמן רב יותר, ולכן כולנו נשהה את הביעור שלנו. עלינו ללכת על פי רוב השדות, ולא להתחשב בבודדים שעל ידי פעילות אנושית האריכו את עונת היבול הזה.

בעולמנו המצב שונה לחלוטין. ישנם מחקרים מסודרים, ישנה ספרות ברורה, וישנה תקשורת משתפת בין החוקרים. כאשר אדם אחד מצליח להפיק משהו מוצלח יותר, מיד כל החקלאים ינסו להעתיק את שיטתו. התוצאות יהיו קרובות. ולכן הביעור יהיה בהתאם לרוב היבול, ולא בהתאם למצב תיאורטי שהיה שורר בשדה ללא התערבות אנושית.

נשוב לשאלה העקרונית של המשנת יוסף: הוא אומר שלמעשה יבול השביעית זמין לכל במצב זה, ואם כך לכאורה אין הצדקה לכך שהביעור יוקדם בשל המצב התיאורטי שהיה שורר ללא השפעה אנושית. מהי סברת הגרש"ז והראי"ה קוק?

נשוב להבחנה שכבר עשינו בין שתי הסברות לחובת הביעור. אם חובת הביעור נובעת מהצורך לאפשר לכלל החברה גישה שווה לפירות, לכאורה אין זה משנה כיצד הפירות נוצרו.

אך אם מטרת הביעור היא תשומת הלב לכך שאנו אוכלים מיזו הרחבה של הקב"ה, לכאורה דברי הראי"ה קוק והגרש"ז מובנים ומסתברים. האם אכילה המבוססת על פעולות אנוש נחשבות אכילה משלחן גבוה? יש מקום לטעון שגם כוחנו ניתן לנו מהקב"ה. ואף על פי כן, בשמיטה הקב"ה מצווה אותנו להימנע משימוש בכוח הזה, וליהנות מהכוחות שהוא הכניס לטבע בלבד. הפירות שנוצרו על ידי התערבותנו אינה אכילה מהמקור הטבעי שהקב"ה נותן לנו בשביעית, וממילא את יבול השביעית יש לכלות כאשר אין יבול שניתן טבעית מלמעלה.

info@eretzhemdah.org : ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך:

מתפללים לרפואתם השלימה של:

טל שאול בן יפה
גדעון בן רחל
חנן הראל הכהן בן דרורה
משה בן רחל
אריה יצחק בן גאולה מרים
אילנה בת עליה

ניר רפאל בן רחל ברכה
שי בת הלל
מאירה בת אסתר
ר' יצחק בן בריינדל גיטה
נהוראי בן רבקה נמיר
בתוך שאר חולי עם ישראל

ישראל בן רבקה
עובדיה בן אסתר מלכה
נטע בת מלכה
חווה ראנלה בת פיילא
רבקה בת שרה בלה
יפה בת חנה

חֵמְדַּת הַדֵּף הַיּוֹמִי

"מכלוף בן מלול מת" – האם אשתו תהיה מותרת? / יבמות קטו הרב עקיבא כהנא

הגמרא מביאה (קטו ע"ב) מקרה של אדם שקראו לו יצחק ריש גלותא אחיינו של רב ביבי, שהלך מקורטובא לאספמיא ומת, ושלחו משם לומר שמת "יצחק ריש גלותא בר אחתיה דרב ביבי". והגמרא מביאה מחלוקת אם חוששים שמישהו אחר ששמו דומה מת, ולא אדם זה, ולכן לא נוכל להתיר את אשתו של אותו אדם ששמו יצחק. הגמרא אומרת שלפי רבא לא חוששים. הרמב"ן (ד"ה שלחו מתם) והרשב"א (ד"ה מי חיישינן) מבארים שהסיבה שלא חוששים לדעת רבא היא משום שהיה ידוע שהגיע לקורטובא אדם ששמו יצחק ריש גלותא ולכן אין סיבה לחשוב שהוא הלך למקום אחר ומישהו אחר הגיע לכאן, וזה בגלל שהעדים עצמם העידו שהוא יצא מקורטובא. הרשב"א מוסיף שבמקרה של הגמרא לא חוששים לשני אנשים שהם ריש גלותא באותו מקום.

הרמב"ם (גירושין יג, כד) כותב שלא חוששים לשני אנשים בני אותו שם, ומשמע מדבריו שבכל מקרה כך הוא הדין, ובכל מקרה לא חוששים לשני שמות בשם דומה. אמנם, הראב"ד פוסק שרק במקום שלא הוחזקו שני אנשים בשם זה ניתן להתיר אשה על פי עדות שמישהו בשם זה מת, אבל במקום שהוחזקו שני אנשים באותו השם חוששים שהאדם שמת הוא לא בעלה של האשה, שאותה רוצים להתיר. המגיד משנה כותב שלדעת ראב"ד גם אם הוחזקו שני אנשים באותו שם, אם ידוע שהשני חי, משיאין אשתו של הראשון, ואם לא ידוע לא תנשא, ויתירה מכך גם אם נשאת – תצא. וכתב שגם הרמב"ם מודה לזה. תוס' אומרים (שם) שמדובר כאן במקרה שמצד אחד לא הוחזקו שני אנשים בשם זה, אבל מצד שני שכחות שיירות שהולכות מקורטובא לאספמיא, ולכן גם כשמישהו מאספמיא מעיד שאדם בשם זה מת, יתכן שזה אדם אחר, ומחלוקת רבא ואב"י כאן היא מחלוקת רבה ור' זירא בגיטין (לאחד הפירושים שם) אם חוששים לשני יוסף בן שמעון באופן כזה.

לדברי התוספות קשים פסקי הרי"ף, משום שכאן פסק לקולא שלא חוששים לשניים באותו (ה)שם, ובגיטין פסק לחומרא שחוששים לשניים באותו השם. הריטב"א (ד"ה אבל רבינו אלפס) מסביר ששני הפסקים מדברים על מקרים שונים קצת מבחינת המקרה (אם השיירות מצויות, ואם הוחזקו שני אנשים בשם הזה), ואילו הרא"ש (גיטין ג, ג) הסביר אותו שבגלל שבגט יכולים לתת עוד גט הוא החמיר שם, ואילו בעגונה לא בטוח שיהיה ניתן להתיר את האשה (עם) על סמך עדות אחרת, ולכן משום עיגונא הקילו. שו"ע (אבן העזר סימן יז, סעיף יח) פוסק כרמב"ם וכהשגת ראב"ד ומגיד משנה שגם כשהחזקו שני אנשים באותו שם ואחד מהם חי ניתן להתיר את האשה.

הרא"ש (נא, א) בתשובה שבמקרה שהעיד מישהו שמכלוף בן מלול שליד עירו פאס מת, והכירו עפ"י סימנים, ובאה אשתו, ושואלת אם ניתן להתירה, הוא כותב שההלכה היא כרבא שלא חוששים לשני אנשים באותו השם, אלא אם כן גם הוחזקו, וגם שכחות שיירות, ולכן כאן האשה מותרת. אמנם, ריב"ש (תקח) חולק על הרא"ש וסובר שאם העד שהעיד להתיר את אשתו, הזכיר את שם הנפטר ולא ידע את שם העיר שהוא גר בה, אשתו אסורה, כי אולי יש אדם אחר מעיר אחרת שיש לו שם דומה.

בבדק הבית כתב שיתכן שהרא"ש לא חולק על הריב"ש, כי גם לדעת הרא"ש אפילו שלא העידו במפורש על שם העיר, כיון שהעד הזכיר שהוא נהרג ליד פאס הרי לא חוששים למישהו אחר שנהרג שם. כך כתב גם החלקת מחוקק (לח), רמ"א (דרכ"מ כג) כתב שאם הזכיר שמו ושם עירו, ואין אדם אחר בעיר בשם זה, אז למרות שלא הזכיר את שם אביו, משיאים לאשתו. הגר"א (עב) מבאר (עפ"י הרמב"ן בסוגייתנו) שהסיבה שכאן לא חוששים לשני אנשים באותו שם, היא בגלל שיש עדות שהאיש הזה הגיע לכאן, וחזקה, שכמו שהוא היה שם, הוא נשאר.

סיכום: ישנה מחלוקת בגמרא מהו הדין במקרה שבו היתה עדות שאדם בשם מסוים מת, האם עדות זו מועילה או שיש לחשוש לכך שיש אדם נוסף בשם הזה, למעשה פסקו רוב הפוסקים כרבא שאין לחשוש לכך שיש אדם אחר בשם זה. הרי"ף פסק באופן שונה בהלכות גיטין ובהלכות עגונות, ובפועל אם העיד עד על כך שאדם בשם זה מת, יש לוודא שאין אדם אחר באותו השם, אלא אם כן ידוע שאותו אדם יצא מעיר מסוימת או גר בעיר מסוימת, ובאותה העיר אין אדם נוסף באותו השם.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לע"י שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"י רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"י גב' לוריי הופמן ז"ל</p>	<p>לע"י חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"י סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
<p>לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p>				

האמנם רבי פנחס חתן רשב"י

במסכת שבת (דף לג, ב) מסופר על המאורעות שעברו על רשב"י ובנו רבי אלעזר לאחר שיצאו מן המערה¹. ומסופר שבתחילה הם כעסו על אנשים שהיו חורשים וזורעים, ולאחר מכן הם פגשו ביהוה סבאי שרץ בין השמשות עם שתי אגודות הדסים והוא הניח את דעתם. ומסופר בהמשך:

"שמע רבי פנחס בן יאיר חתנו ויצא לקראתו (של רבי שמעון) הכניס אותו לבית המרחץ והיה מטפל בבשרו, ראה שיש סדקים בעורו (שנגרמו משהייתו הממושכת במערה) ובכה, ונשרו דמעות עיניו על פצעיו של רבי שמעון וצעק רבי שמעון מכאב. אמר לו (רבי פנחס): אוי לי שראיתך בכך! – אמר לו: אשריך שראיתני בכך, שאילמלא לא ראיתני בכך – לא מצאת בי כך (ריבוי תורה). שמתחילה כשהיה מקשה רבי שמעון בן יוחאי קושיה – היה מתרץ לו רבי פנחס בן יאיר תריסר תירוצים, לסוף (לאחר היציאה מהמערה) כשהיה מקשה רבי פנחס בן יאיר קושיה – היה מתרץ לו רבי שמעון בן יוחאי עשרים וארבעה תירוצים. לפי המסופר באגדה זו רבי פנחס בן יאיר היה חתנו של רשב"י כלומר שהוא נשא את בתו של רשב"י. ויש שהקשו שבזוהר מסופר בכמה מקומות להיפך שרשב"י נשא את בתו של רבי פנחס בן יאיר. ובספר תולדות תנאים ואמוראים (חלק ג עמוד 1015) הקשה שמהזוהר עצמו (אחרי מות דף ס, א) משמע שרבי אלעזר לא היה נכד ממש של רבי פנחס בן יאיר, משום שרבי אלעזר קורא לו שם בפניו בשם 'רבי פנחס' ומשמע מכך שרבי אלעזר לא היה נכד ממש של רבי פנחס.

אלא שאין זה הקושי היחיד, כאשר מתבוננים במסופר על רבי פנחס בן יאיר רואים שיש סתירות נוספות בעניינו. בתלמוד הירושלמי (דמאי פ"א ה"ג) מסופר שרבי [יהודה הנשיא] ביטל את דעתו ההלכתית כאשר רבי פנחס בא ורמז לו שאינו מסכים עמו, ורבי השתדל לכבדו ולרצותו כאילו היה רבי פנחס גדול הדור. ובדומה מסופר בתלמוד הבבלי (חולין דף ז, ב) שמוסיף שרבי יהודה הנשיא יצא להקביל את פניו (כנהוג בתלמיד היוצא להקביל את רבו). ומאידך בתוספתא (אהלות יח, יח) משמע להיפך שרבי התייחס אליו כמו שרב מתייחס לתלמידו, וז"ל התוספתא שם (בגרסתנו - גירסת וילנא - וכגרסה שהיתה לפני חסדי דוד): "מעשה ברבי ור' ישמעאל בר' יוסי ור' אליעזר הקפר ששבתו בחנות של גוי בלוד, והיה ר' פנחס בן יאיר יושב לפניו. אמרו לו אשקלון מה אתם בה? אמר להן מוכרים חטים בבסילקאות שלהן וטופלין את פסחיהן לערב..."

במעשה זה רבי פנחס מתואר כיושב לפני רבי ושאר החכמים, כלומר שהוא נחשב כתלמיד של רבי ושלהם, וכבר הרגיש בעל חסדי דוד שלשון זו אינה מתאימה ליחס של הכבוד וההתבטלות שבהם נהג רבי כלפי רבי פנחס בן יאיר כמסופר בבבלי ובירושלמי. ובוודאי שאינה מתאימה לדברי הזוהר שרבי פנחס בן יאיר היה חמיו של רשב"י (שהיה רבו של רבי), ואם כן היה מבוגר מרבי ומהחכמים שהיו עמו ותמוה מדוע הוא ישב לפניו כתלמיד לפני רבותיו. קושי נוסף הוא בהבנת הדברים שסיפר להם שם רבי פנחס בן יאיר. רבי יהודה הנשיא והחכמים שעמו רצו לדעת מה דינה של העיר אשקלון. עיר זו היתה בגבולה הדרומי של ארץ ישראל והיתה נחשבת לחוף לארץ (כמבואר במשנה בגיטין דף ב, א) והם התלבטו האם דינה כחוף לארץ לכל דבר והיינו שהיא גם פטורה מתרומות ומעשרות. וכן האם מי שנכנס לתוכה נחשב כנטמא ב'טומאת ארץ העמים' (טומאת מת) וכשהוא חוזר לארץ ישראל הוא צריך הזאת 'מי חטאת' ביום השלישי וביום השביעי כדי להיטהר מטומאת מת, ורק לאחר מכן יהיה טהור.

הסבר עדותו של רבי פנחס

רבי פנחס בן יאיר העיד בפניהם שהוא מגיע לחנויות שבשוקי באשקלון ("בסילקי שלהן") וקונה שם תבואה ומוכר אותה בלא לחשוש שמה הוא עובר איסור, והיינו שאינו חושש שמא מדובר בתבואה של השנה השביעית לאחר זמן הביעור, או שיש בה איסור מטעם אחר. ומשמעות דבריו היא שהתבואות שגדלות שם דינן כגדלות בחוף לארץ והן פטורות מן המצוות התלויות בארץ. והוא הוסיף והעיד שאף שלענין תרו"מ וכדו' נחשבת אשקלון כחוף לארץ הרי שלענין טומאת מת היא טהורה כמו ארץ ישראל, ומי שחוזר מאשקלון אינו טמא בטומאת מת. ולכן כשהיה חוזר מאשקלון לא היה מעוכב מלהקריב את הפסח לפחות שבעה ימים עד שיזו עליו מי חטאת ויטהר (להבדיל משאר חוף לארץ שהחוזר משם צריך הזאת אפר פרה אדומה ומעוכב שבעה ימים). ורבי פנחס העיד שהיה אוכל מקרבן הפסח בערבו של היום שבו חזר ממכירת חטים בשווקים של אשקלון. רבי קיבל את עדותו של רבי פנחס ופסק לפיה, וזהו דין מיוחד של 'עיירות המובלעות בארץ ישראל', והוחלט שאשקלון היא אחת מהן, שלמרות שהיא נחשבת כחוף לארץ לענין תרו"מ היא טהורה כארץ ישראל.

בכל אופן כמה פרטים בעדותו טעונים ברור. מה כוונת דבריו "וטופלין את פסחיהן לערב", המילה "וטופלין" נראית לכאורה חסרת משמעות, ואכן הגר"א הגיה "וטובלין ואוכלין את פסחיהן לערב" וכן היא גרסת הר"ש ואחד מכתבי היד. והר"ש פירש שמחשש שמה נגע בו גוי (שמדברי חכמים הגוי טמא כמו זב) היה רבי פנחס טובל בחזרתו ומחכה להערב השמש ואז היה אוכל מקרבן הפסח. אלא שגם כך הגירסה וההסבר הזה קשים, שהרי רבי פנחס בן יאיר מעיד זאת בפני רבי, והרי רבי חי זמן רב אחר החורבן, ומשמע מהתוספתא שבאותה תקופה עדין הקריבו קרבן פסח. וכבר הקשה בדברי ישראל (וועלץ ב יו"ד סימן ע עמוד רל) מדוע גדולי ישראל בתקופה האחרונה שדנו באפשרות להקריב קרבן פסח בתקופתנו לא הזכירו את התוספתא הזו שמעידה שהקריבו קרבן פסח אחר החורבן.

וקושיית נוספות יש לשאול. אשקלון נמצאת בקצה גבול ארץ ישראל מן הדרום, וכיצד יתכן שרבי פנחס בן יאיר מכר חטים בבוקר באשקלון והספיק להגיע לירושלים ולאכול בה מקרבן הפסח בערב. ולבד מכך תמוה, מדוע רבי פנחס בן יאיר שידוע כחסיד אינו מקדים ומגיע לירושלים כדי להיערך כראוי למצוות הקרבת הפסח. כמו כן קשה, שאם כוונת רבי פנחס היתה אליו וליהודים נוספים כמוהו שמכרו חטים באשקלון הוא היה צריך לומר "ואוכלין את פסחיהן לערב". מה פשר הלשון בגוף שלישי "ואוכלין את פסחיהן לערב". מפשטות הלשון משמע שהיא מתייחסת אל הגויים שבאשקלון שאותם הזכיר לפני כן באומרו "מוכרים חטים בבסילקאות שלהן", והרי הגויים אינם מקריבים קרבן פסח.

ואין לפרש שדברי רבי פנחס התייחסו לחכמי ישראל שחיו כמה דורות לפניו, שהם היו מוכרים חטים בשווקים שבאשקלון והם היו מספיקים לעלות לירושלים ולהיות "טובלין ואוכלין את פסחיהן לערב". משום שאם כך עיקר חסר מתשובתו של רבי פנחס,

והוא היה צריך לומר שדבריו מתייחסים לחכמי הדורות הקודמים. ולבד מכך שרבי והחכמים שאלו את רבי פנחס כיצד הוא עצמו נוהג בענין אשקלון: "אשקלון מה אתם בה?". ולבד מכך שבכל ענין קשה שאי אפשר למכור חיטים באשקלון בבוקר ולהספיק להגיע לירושלים בערב, וגם התנהגות שכזו אינה נראית כמתאימה לחכם מישראל שראוי לו להדר במצוות, וראוי לו להיערך ולהגיע לירושלים מבעוד מועד להקרבת קרבן הפסח. ונראה שקושיות אלו מרמזות שאין להבין את המסופר שם כפשוטו. אלא שיש להבין אותו באופן סמלי וכדלקמן, והגרסה "טופלין" היא הגרסה העיקרית.

דמזי דבריו של רבי פנחס בן יאיר בענין מכירת החטים באשקלון

במסכת חולין (דף ז, ב) הובא: "אמרו עליו על ר' פנחס בן יאיר: מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו, ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו". לכאורה קשה אם אביו של רבי פנחס רוצה שבנו יהנה מפירות נכסיו ובזמנו הפנוי יעמול בתורה מדוע שבנו לא יסכים לכך. ומתבקש שרבי פנחס ראה מצווה בעצם העיסוק במלאכות, וראה בה מפתח להבאת הגאולה. לשיטתו, כאשר אמר ד' לאדם הראשון "בְּזַעַת אֶפְיָךְ וְאָכַל לֶחֶם" זו מצווה שמוטלת על כל בני האדם, והיא שתביא אותם בחזרה לגן עדן שמשם גורשו. אם כולם יעמלו במלאכות ולא יסמכו על העושר שהניחו להם אבותיהם יהיה עושר גדול בעולם, ואז יהיו כל בני האדם כמו בגן עדן ויהיו פנויים וחופשיים לעסוק בחכמה האלוקית. מצוות קרבן פסח מוטלת על כל אחד מישראל, והיא מזכירה את קרבן הפסח שהקריבו עם ישראל במצרים ומסמלת עבור עם ישראל את הגאולה מתחת שעבוד מצריים. לשיטת רבי פנחס 'העמל במלאכות' הוא 'קרבן הפסח' שצריך כל אחד מבני האדם להקריב בעצמו כדי שבני האדם יחזרו להיות כמו בגן עדן ויוכלו לעסוק בתורה ובמושכלות. ונמצא שכאשר אמר רבי פנחס "וטופלין את פסחיהם לערב" הוא דיבר במשמעות סמלית, וכוונתו היתה לגויים שעסקו יחד עימו במכירת חיטים בשווקים שבאשקלון. והוא רמז שלדעתו גם העמל שלהם במכירת החטים נחשב עבורם כמו 'קרבן פסח' שהם יזכו לאכול ממנו לעתיד לבוא בעולם הבא. מצאנו שהשורש טפ"ל מוזכר בענין צרוף לקרבן פסח, כגון דעת רבי שמעון שלשיטתו אשה אינה יכולה להקריב קרבן פסח בפני עצמה אך אם גבר מקריב קרבן פסח אגב כך אשה נטפלת אליו ונמנית עמו על קרבן הפסח (פסחים דף צא, ב). ובדומה, הלשון "טופלין את פסחיהן" מתייחסת כאן לגויים, ומשמעותה שכל אחד מעם ישראל יקבל חלק חשוב בחיי העולם הבא משום שכאשר אדם מישראל מקיים מצווה מהתורה הוא זוכה בה לחיי העולם הבא. אולם גם גוי שעסק ביישובו של עולם יזכה לחלק כלשהו בעולם הבא. ולשון "טופלין" משמעותה שביחס לעולם הבא יש ליהודי שקיים מצוות הרי שהחלק של הגוי נחשב כטפל לחלק של היהודי. אך בכל אופן גם עיסוקו של הגוי ביישובו של עולם מזכה אותו בחלק לעולם הבא. התלמוד הבבלי מרמז לפרשנות הזו בתוספתא באמצעות מעשה אחר שמסופר על רבי פנחס בן יאיר, וכדלקמן.

רבי פנחס בן יאיר והגוי שליווה אותו

וז"ל המעשה במסכת חולין (דף ז, א) כשהוא מתורגם בתרגום חופשי:

"רבי פנחס בן יאיר הלך לפדיון שבויים, פגש בדרכו בנהר שנקרא גינאי. אמר לו: גינאי, חלוק לי מימך ואעבור בך. אמר לו (הנהר): אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני ("כָּל הַנְּחָלִים הַלְּכִים אֶל הַיָּם"), אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה (שמא לא יסכימו לפדות), אני ודאי עושה. אמר לו: אם אין אתה חולק, גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם, חלק לו הנהר את מימיו. היה שם איש אחד שהיה נושא עמו חיטים לפסח, אמר לו (רבי פנחס לנהר): חלוק לו גם לזה שהרי במצווה הוא עוסק, חלק לו. היה שם גם 'טייעא' (סוחר ישמעאלי) שהתלווה עימם, אמר לו: חלוק לו גם לזה, שלא יאמר: כך עושים לבני לוויה? חלק לו."

המהר"ל בגבורות ד' (פרק מא) פירש את המעשה הזה כמשל, ואמר שנהר גינאי מסמל את החומריות, ורבי פנחס בן יאיר מסמל את הצדיק העוסק בחכמת התורה ובכך הוא מנצח את החומר, והוא פודה את השכל השבוי בתוך החומר. והאיש הנוסף שהעוסק בהבאת חיטים לפסח מסמל את מי שעוסק במצוות שזוכה גם כן להתגבר במידה מסויימת על החומר, אמנם מדרגתו נמוכה ביחס לעוסק בתורה. וה'טייעא' מסמל את מי שעוסק בעניני העולם הזה, והוא מתלווה ללומדי התורה ועוסקי המצוות ומעשיו מסייעים ליישוב העולם ובכך הוא מסייע בעקיפין ללומדי התורה ולעוסקי המצוות. ולפי מה שהתבאר לעיל, המעשה ברבי פנחס והיהודי והגוי שהתלוו אליו נועד לשפוך אור על התוספתא התמוהה ולהסביר למה התכוון רבי פנחס באומרו "וטופלין את פסחיהן לערב". והיינו שרבי פנחס ביאר שמכירת חיטים בערב הפסח באשקלון נחשבת למצווה, ויהודי מקיים בכך שתי מצוות, הן את המצווה הכללית לעסוק ביישובו של העולם, והן משום שהחיטים משמשות אז לאפית מצות וזהו עיסוק במצווה עצמה. ולכן החומריות (נהר גינאי) תיבקע גם בפני היהודי הזה והוא יזכה לחלק גדול בעולם הבא, ומכירת החיטים נחשבת עבורו כמו 'קרבן פסח' שמזכה אותו בחירות. אך גם הגוי שעוסק שם במכירת חיטים בערב הפסח, עסק אז במצוות ישובו של עולם, וגם מעשה זה נחשב עבורו במידה פחותה כמו 'קרבן פסח', ולכן גם הוא יזכה לגבור במידה מסויימת על החומריות, והוא יבוא כ'טפלי' אל היהודים לעולם הבא ויהיה לו שם חלק קטן. אמנם חכמי ישראל חלקו על השקפת עולמו זו של רבי פנחס בן יאיר, שהעניקה חלק קטן בעולם הבא לכל גוי שעוסק ביישובו של עולם. ודבר זה יתבאר לקמן.

שבתו בחנות של גוי בלוד

התוספתא שמספרת על עדותו של רבי פנחס בענין מכירת החטים באשקלון בערב הפסח, מספרת שעדותו נאמרה בפני רבי וחכמי ישראל בעת שהם שבתו בחנות של גוי בלוד. בחסדי דוד הקשה על גרסה זו כיצד יתכן שחכמי ישראל ישבתו בחנות של גוי, שמלבד החששות מצד איסורים שמצויים שם, יש גם חשש סכנה בדבר. אולם לפי מה שהתבאר במאמר, גרסה זו מתאימה למשמעות הסמלית של העדות. רבי וחכמי ישראל הבינו את כוונת רבי פנחס כשרמז שגם לגויים שעוסקים במסחר וביישובו של עולם יהיה חלק כלשהו לעולם הבא. אולם לדעתם חלק שכזה יהיה דווקא לגוי שמוקיר את חכמי ישראל עד כדי כך שהוא מזמין אותם לשבות בחנות שלו בשבת. נראה ששיטתם מתבססת על פרשנות לנבואת ישעיה (נו, ג-ז):

"וְאֵל יֵאמֶר בֶּן הַנְּחָלָה אֶל ד' לֵאמֹר הַבְּדֵל יַבְדִּילֵנִי ד' מֵעַל עַמּוֹ... וּבְנֵי הַנְּחָלָה יֵלְכוּ עִלַּי וְלֹא יִשְׁרְתוּ וְלֹא יִהְיֶה אֵת שֵׁם ד' לְהִיּוֹת לוֹ לְעֹבְדִים כָּל שְׂמֵר שֶׁבֶת מַחְלָלוֹ וּמְחֻזְקִים בְּבְרִיתִי: וְהִבְיָאוּתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלְתִּי עוֹלְתֵיהֶם וּבְחֵיהֶם לְרִצּוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים:".

קרח

מפשטות הנבואה משמע שיש מציאות של 'בני נכר' שהם נלווים (נטפלים) אל עם ישראל, ויש להם חשיבות שגם קרבנות זבחים יהיו רצויים לה'. ומוזכרות שתי מצוות שהם מקיימים 'שבת' ו'ברית' (מצודות דוד). ולכאורה קשה שהרי גוי שמר שבת חייב מיתה בידי שמים, ומדוע הכתוב מחשיב זאת למעלה. ונראה שרבי והחכמים שאיתו פירשו את נבואת ישעיה כפי שפירשה שם האלשיך, שמדובר בגויים שאינם רוצים להתגייר אלא להיות כמו עבדים ליהודים שהם שומרי השבת ולומדי תורה, וז"ל האלשיך: "להיות עבד לשומר שבת, וגם הוראה לזה ש'מחזיקים בברית' היא התורה, שזה יורה כי תורתו בלבם". הגוי בעל החנות בלוד אינו רוצה להתגייר ולקיים את כל תרי"ג מצוות, אלא רוצה להיות טפל לעם ישראל ולהיות תומך ביהודים שהם שומרי שבת ולומדי תורה, ולכן הוא מסר לחכמי ישראל את חנותו בשבת כדי שישבתו שם ויעמלו בתורה, והם נעתרו לו, ובכך זכה אותו גוי בחלק מסוים בעולם הבא. המעשה מתאר את רבי והחכמים שעומו בתור רבנים היושבים על כסאות ואילו את רבי פנחס בן יאיר מתאר המעשה בתור תלמיד היושב בפני רבותיו. וזאת כדי לרמז שהשקפתו של רבי פנחס בן יאיר נחשבת כבטילה בפני השקפתם.

לשיטת רבי פנחס בן יאיר גוי שעוסק ביישובו של עולם יזכה לחלק קטן בעולם הבא², ואילו לדעתם רק גוי שמוקיר יהודים שומרי שבת ועמלי תורה יזכה לחלק קטן בעולם הבא. ודעתו בטילה בפני דעתם והוא נחשב כתלמיד בפניהם. ואמנם עדותו ההלכתית בענין אשקלון עצמה התקבלה על ידי רבי יהודה הנשיא, ולכן רבי התיר את אשקלון.

רבי יהודה הנשיא כתלמיד בפני רבי פנחס בן יאיר

ואמנם בענין מצוות השמיטה מצאנו שרבי התבטל כתלמיד בפני רבי פנחס בן יאיר ובירושלמי (תענית פ"ג ה"א) מסופר שרבי יהודה הנשיא לימד זכות על מי שסחר בפירות שביעית ואמר שהוא עושה את זה כדי להביא אוכל לביתו. ואגב כך מסופר בהמשך שרבי רצה להתיר בכלל את השמיטה (בזמן הזה שהיא מדברי סופרים), אלא שאז בא אליו רבי פנחס בן יאיר ורמז לו שאינו מסכים לכך, ורבי ביטל את רצונו מפני רצון רבי פנחס בן יאיר. ואח"כ רבי פנחס בן יאיר ראה שרבי מגדל פרדות בביתו והקפיד על רבי, ורבי השתדל מאוד לרצותו כמו תלמיד המשתדל לרצות את גדול הדור. וקשה, שבענין היתר אשקלון רבי פנחס בן יאיר מתואר כתלמיד בפני רבי, ואילו בענין היתר השמיטה הוא מתואר כגדול בהרבה מרבי. ונראה שפתרון הבעיה טעון בהבנה שמטרת המעשים האלו אינה לתאר עובדות היסטוריות, ומדובר שם בשילוב בין הלכה ובין משמעות סמלית אגדתית. מופיעה שם הלכה שנידונת בבית המדרש, ולרבי פנחס בן יאיר יש דיעה בענין, ודמותו מסמלת את מי שלשיטתו העמל במלאכות נחשב למצווה והוא כמו 'קרובן פסח' שיביא את הגאולה. ולכאורה, יש לצפות מחכם שכזה שיחזר אחר היתרים לעבוד את הקרקע בשמיטה, ויצטרף לרצונו של רבי להתיר את השמיטה. ואף על פי כן רבי פנחס בן יאיר התנגד לרצונו של רבי, וכשרבי ראה זאת הוא התבטל בפניו כתלמיד בפני רבו. אולם לרבי פנחס היתה גם השקפת עולם מיוחדת בענין החלק לעולם הבא שיהיה לגויים שעוסקים ביישובו של עולם, ורבי וחכמי ישראל חולקים עליה, וכאשר רבי פנחס בן יאיר תיאר את דעתו ההלכתית בענין אשקלון הוא שילב בדבריו גם את השקפת עולמו בענין הגויים. וכיוון שרבי וחכמי ישראל חלקו עליו בענין זה המעשה מתאר את רבי פנחס בתור תלמיד בפני רבותיו.

פתרון השאלה האם רבי פנחס היה חתנו של רשב"י או חותנו

לפי מה שהתבאר לעיל הפרטים שמסופרים במעשים ברבי פנחס בן יאיר ורבי יהודה הנשיא אינם באים לתאר עובדות היסטוריות, אלא להתייחס למפגש בין השקפות העולם השונות שלהם. ולכן פעמים שרבי פנחס מתואר כתלמיד של רבי ופעמים שלהיפך. ובאופן שכזה יש להתייחס גם לשאלה האם רבי פנחס היה חתנו של רשב"י או להיפך. מטרת הספור בתלמוד הבבלי המתאר את רבי פנחס בן יאיר פוגש את רשב"י ביציאתו מן המערה באה לרמז לנו על מפגש בין השקפות העולם שלהם. לשיטת רשב"י המעלה העליונה מגיעה לאנשים שמשקיעים את כל זמנם בתורה, ואילו לשיטת רבי פנחס המעלה הגדולה מגיעה דווקא למי שמתפרנס מיגיע כפיו ועמל במלאכות ואפילו אם את עיסוקו במסחר הוא עושה יחד עם הגויים בשווקים שלהם. וכאשר אגדת הבבלי מתארת את רבי פנחס בתור חתנו של רשב"י היא באה לחבר בין שתי השקפות העולם השונות האלו. והמעשה מוסיף ומספר שלפני הכניסה למערה רבי פנחס היה בגדר 'רבי' לרשב"י והיה מתרץ את קושיותיו בשנים עשר תירוצים. אך לאחר היציאה מהמערה רשב"י היה בגדר 'רבי' לרבי פנחס והיה מתרץ את קושיותיו בעשרים וארבעה תרוצים. גם כאשר הזוהר מתאר את רשב"י בתור חתנו של רבי פנחס, כוונתו לתאר מפגש בין השקפות העולם השונות שלהם. ובנו של רשב"י, רבי אלעזר, שמתואר כ'נולד' מהשקפות עולם אלו משלב בין השקפות העולם השונות האלו. אולם רבי אלעזר לא היה נכד ממש של רבי פנחס ולכן הוא קורא לו בזוהר (אחרי מות דף ס, א) "רבי פנחס" בפניו.

¹ החלק הראשון של מעשה המערה נידון בהרחבה במאמר הקודם "אליהו והוצאת רשב"י מהמערה".
² נראה שגם לפי שיטתו גוי שעסק ביישוב העולם אך הצר לעם ישראל לא יזכה לחלק לעולם הבא, ונראה שכך יש לדייק מהמובא בירושלמי (תענית פ"ג ה"ד): "רבי פנחס בן יאיר: שלשה ברא הקדוש ברוך הוא ותהא שבראן ואלו הן: כשדים וישמעאלים ויצר הרע... ישמעאלים (כפי שכתוב) 'ישליו אהלים לשדדים ובטחות למרגיזי אל לאשר הביא אלוה בידו'".

לע"נ אמו"ר רחל בת ר' בנימין בונים ע"ה

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה".

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטריית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ו)

Mexico City, Mexico

מקסיקו סיטי, מקסיקו
טבת תשס"ג

טלטול אוסף אבנים בשבת

שאלה

ברשותי אוסף אבנים יפות שנאספו מרחבי העולם. אני נהנה להסתכל בהם, לבחון אותם מקרוב וכו'. האם מותר לטלטל אבנים אלה בשבת?

תשובה

מותר בשבת לטלטל אבנים שמהוות אוסף כדי ליהנות מהן. אין כאן בעיית "מוקצה מחמת גופו"¹ או בעיית "מוקצה מחמת חסרון כיס"².

¹ אבנים מוגדרות כ"מוקצה מחמת גופו" משום שאין כלי ואין להם שימוש בשבת, אולם ייחוד אבנים עולמית לתשמיש פותר את בעיית המוקצה, ולכן גם אבנים שיוחדו עולמית לאוסף לצורך הנאה מהן אינן בגדר מוקצה מחמת גופו (שו"ע או"ח סי' שח סעי' כב).
² הגדרת "מוקצה מחמת חסרון כיס" היא דבר שמחמת חשיבותו אין משתמשים בו לתשמיש אחר (ומייחדים לו מקום). נחלקו האחרונים אם יש "מוקצה מחמת חסרון כיס" רק בכלים שמלאכתם לאיסור – שאז אי אפשר לומר שישתמש בהם למלאכת היתר, שהרי הם מיוחדים למלאכת האיסור, או שאף בכלים שמלאכתם להיתר יש דין "מוקצה מחמת חסרון כיס". ב"יביע אומר" (ז או"ח סי' לט אות ג) הביא אחרונים הדנים בעניין, ופסק שאין דין "מוקצה מחמת חסרון כיס" אלא בכלי שמלאכתו לאיסור. לפי זה אבני אוסף, המשמשות להיתר משום ההנאה שבראייתן ונחשבות לדבר שמלאכתו להיתר, לא ייאסרו טלטולם.
ונראה מדעת הגר"יז אויערבך ("שמירת שבת כהלכתה" פרק כ הערה ריד) שהתיר לטלטל פמוט העומד ליופי ולא הדליקו בו נרות שבת, ואומר שאין בטלטולו בעיה של "מוקצה מחמת חסרון כיס". ומשמע שם שלדעתו, משום ששימושם הוא ההנאה מיופיים הם נחשבים לכלי שמלאכתו להיתר, ולכן אין בהם דין "מוקצה מחמת חסרון כיס".
אמנם ב"שמירת שבת כהלכתה" (פרק כ אות כב) אסר לטלטל בשבת תמונה שעל הקיר משום "מוקצה מחמת חסרון כיס", ונראה מכאן שפוסק שעל אף שיש לתמונה דין "כלי שתשמישו להיתר" של הנאה מיופייה, נחשבת ל"מוקצה מחמת חסרון כיס". אך למסקנה נראה שיש לסמוך על דברי הפוסקים המקלים ולהתיר את האבנים בטלטול, שהרי בתמונה אין דרך הנאתה בטלטולה אלא באי טלטולה, ולכן יש יותר מקום לאסור.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך
הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו.
בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

